

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้ประสบปัญหาที่เกิดจากการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้อย่างรุนแรงกล่าวคือเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ. 2504 ประเทศไทยเคยมีพื้นที่ป่าไม้ 170.9 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 53.3 ของพื้นที่รวมทั้งประเทศซึ่งมีเนื้อที่ 320.7 ล้านไร่ แต่ข้อมูลล่าสุดในปี พ.ศ. 2543 พื้นที่ป่าไม้ของประเทศได้ลดลงเหลือเพียง 106.3 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 33.1 ของพื้นที่รวมทั้งประเทศ หมายรวมทั้งพื้นที่ป่าไม้ตามธรรมชาติ พื้นที่ป่าไม้พื้นฟูและพื้นที่ สวนป่า อย่างไรก็ตามข้อมูลพื้นที่ป่าไม้ปี พ.ศ. 2543 ที่ได้รายงานพื้นที่ป่าไม้นั้นยังไม่ได้มีการตรวจสอบความถูกต้องทางภาคพื้นดิน (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2546) แสดงให้เห็นว่าช่วงสี่ทศวรรษที่ผ่านมาได้มี การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ไปเป็นจำนวนมาก โดยปราศจากการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาอย่างเหมาะสม จึงได้ก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมและส่งผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะในจังหวัดขอนแก่นซึ่งมีพื้นที่ 6.8 ล้านไร่ แต่มีพื้นที่ป่าไม้มีเพียง 7.8 แสนไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 11.5 ของพื้นที่จังหวัด (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2546)

สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าเป็นผลมาจากความต้องการใช้ที่ดินทำการเกษตรมีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อตอบสนองการขยายตัวของ การปลูกพืชเศรษฐกิจบางครั้งเรียกว่าพืชพาณิชย์ เช่น ข้าว ปอ และมันสำปะหลังเกษตรกรขยายการผลิตพืชไร่ การบุกรุกทำลายป่าเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยใกล้เคียงกับที่ทำกินของตนเอง จึงทำให้การทำลายป่าขยายตัวมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาตั้งแต่การใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับแรกของไทยที่เน้นพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การก่อสร้างถนนและเขื่อน โดยเฉพาะการสร้างเขื่อนนับว่าเป็นการทำลายป่าอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และการสร้างถนนซึ่งก่อให้เกิดการตัดไม้และการบุกรุกเบิกที่ดินทำกิน เพราะอำนวยความสะดวกให้เกษตรกรขนส่งวัสดุและผลผลิตทางการเกษตรเข้าออกพื้นที่ป่าไม้สะดวกขึ้น ยิ่งกว่านั้นเส้นทางซีกโลกไม้เดิมที่บริษัทสัมปทานไม้ได้ทำไว้สำหรับขนไม้ออกจากป่าสู่ถนนใหญ่ในอดีต ได้กลายมาเป็นแนวถนนสู่หมู่บ้านและชุมชนที่ตั้งในเขตป่าไม้ในปัจจุบัน (กรมป่าไม้, 2537)

การลดลงของขนาดพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทย นอกจากจะก่อให้เกิดปัญหาการขาดความสมดุลของระบบนิเวศ การชะล้างหน้าดินแล้วยังทำให้เกิด ความแปรปรวนของภูมิอากาศ ปัญหาน้ำท่วม ความแห้งแล้งและการลดลงของผลิตผลในภาคเกษตรแล้ว ยังมีการแย่งชิงผลประโยชน์จาก

ป่าและความล้มเหลวในการดำเนินนโยบายของรัฐต่อการจัดสรรทรัพยากรป่าไม้ ตลอดจนสภาพการที่กรมป่าไม้ขาดกำลังเจ้าหน้าที่ และสมรรถภาพในการควบคุมดูแลป่า ยังได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงในหลายพื้นที่ ระหว่างผู้บุกรุกพื้นที่ป่าไม้ เพื่อใช้พื้นที่ทำกินกับฝ่ายบ้านเมือง ผู้ซึ่งต้องรักษาระเบียบกฎหมาย กระแสความขัดแย้งอันเกิดจากนโยบายและระบบการจัดสรรทรัพยากรป่าไม้ที่ไร้ประสิทธิภาพและการแย่งชิงผลประโยชน์จากป่ามีแนวโน้มที่จะขยายตัวมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ทั้งในแง่ของจำนวนพื้นที่และระดับความรุนแรง ด้วยเหตุนี้ปัญหาการลดลงของพื้นที่ป่าไม้จึงเป็นปัญหาสำคัญที่จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาและแก้ไขให้สำเร็จอย่างได้ผลรับโดยเร็ว

กรมป่าไม้ได้มีโครงการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ของประเทศในรูปแบบต่าง ๆ และได้ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานของรัฐ เอกชน และองค์กรในท้องถิ่นมีส่วนร่วม เช่น โครงการปลูกป่าฟื้นฟูสภาพป่าธรรมชาติ โครงการพัฒนาป่าชุมชน โครงการปลูกไม้เศรษฐกิจ และโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสทรงครองราชย์ปีที่ 50 ในแต่ละโครงการมีเป้าหมายในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ (พิชิต สมบัติมาก, 2545) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของประชาชนในชนบท จัดเป็นมาตรการสำคัญที่จะพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรป่าไม้ แต่มาตรการนี้จะสัมฤทธิ์ผลได้ตามเป้าหมายนั้นจำเป็นต้องอาศัยบุคคลหลายฝ่ายเข้าไปช่วยเหลือทั้งภาครัฐบาลและ เอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสงฆ์นับว่าเป็นตัวจักรสำคัญ ในการพัฒนา ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์มีความใกล้ชิดและคลุกคลีอยู่กับประชาชน และได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด การที่พระสงฆ์แนะนำชักจูง หรือบอกกล่าวให้ทำสิ่งใด ชาวบ้านย่อมเต็มใจและปฏิบัติตามมากกว่าจะขัดขืน ดังเช่น สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์ กล่าวไว้ในหนังสือพัฒนาชนบทในประเทศไทยว่า “ ผู้นำชนบทไทยมีครูพระชาบาล พระภิกษุสงฆ์ และผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ และพบว่าโดยปกติพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำที่ชาวบ้านเชื่อถือมากที่สุด ” (ประสพสุข พันธประยูร, 2535)

วัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 31 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 กำหนดว่า วัดมีสองประเภท คือ ประเภทแรก เป็นวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ประเภทสอง สำนักสงฆ์ ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่ว ๆ ไป หน้าที่ของพระสงฆ์ คือ ศึกษาและปฏิบัติเพื่อสืบต่อพระศาสนา ให้การศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาและให้การสงเคราะห์ประชาชน (ประสพสุข พันธประยูร, 2535) รวมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ซึ่งสถาบันสงฆ์ควรเข้าไปเป็นผู้นำช่วยกันดูแลรักษาสภาพป่าที่เป็นป่าอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนสร้างความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน ให้เกิดวิญญานที่หวงแหนป่า ป่าเสื่อมโทรมจะต้องช่วยกันปลูกป่าเพิ่ม โดยเลือกชนิดของ

ต้นไม้ เช่น ไม้โตเร็ว ไม้สมุนไพร ไม้เศรษฐกิจ หรือไม้ผลต่าง ๆ เพราะความจำเป็นของแต่ละคน แต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยยังชีพของเขา (พระราชสีมารักษ์, 2537)

จากความเป็นมาเกี่ยวกับวัดและสำนักสงฆ์ในพระพุทธศาสนา พบว่าวัดและสำนักสงฆ์ มีความสัมพันธ์กับป่าหรือต้นไม้อย่างมาก วัดและสำนักสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่ว่าจะอยู่ในชุมชนหรือ ห่างไกลออกไปจะมีต้นไม้หรือป่าร่มรื่นทำให้ผู้เข้าไปในบริเวณวัดเกิดความร่มเย็น สดชื่น มีความสงบ นอกจากนี้การปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาท่านยังเน้นการใช้โคนต้นไม้ หรือป่าเขาเป็นที่วิเวกในการบำเพ็ญสมณธรรมอีกด้วย ดังนั้น พระสงฆ์กับป่าไม้จึงมักจะเป็นสิ่งคู่กัน ไม่สามารถแยกจากกันได้ตามคติความเชื่อที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา (กรมป่าไม้, ม.ป.ป.)

จากการสำรวจสำนักสงฆ์ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้เมื่อปี พ.ศ. 2543 ของสำนักงานป่าไม้ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นการสำรวจตามแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้ ตามมติคณะรัฐมนตรี 18 เมษายน 2538 พบว่า มีสำนักสงฆ์ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าไม้ จำนวน 108 แห่ง ในพื้นที่ 13 อำเภอ 3 กิ่งอำเภอ ซึ่งสาเหตุเกิดจากพระภิกษุสงฆ์ต้องการหาที่สงบเป็นที่ปฏิบัติธรรม ชาวบ้านต้องการบำเพ็ญบุญกุศลก็จะสร้างที่พักสงฆ์ขึ้น โดยมีได้ขออนุญาต แล้วนิมนต์พระภิกษุมายอยู่ เพื่อปฏิบัติกิจทางศาสนา และมีพระภิกษุสงฆ์บางรูปที่ต้องการแยกตนเองออกมาเป็นอิสระโดยหาที่สร้างที่พักสงฆ์ขึ้นใหม่ เพื่อตนเองจะได้เป็นเจ้าอาวาส ซึ่งในช่วงเวลาที่ศึกษาสำนักสงฆ์ใน จังหวัดขอนแก่นมีจำนวนคงที่ในจำนวน 108 แห่ง เนื่องจากมีคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาพระสงฆ์ในพื้นที่ ป่าไม้ในระดับจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ระดับอำเภอ มีนายอำเภอเป็นประธาน โดยมีคณะสงฆ์ประกอบด้วย เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลเป็นที่ปรึกษาและกรรมการ คอยควบคุมกำกับดูแลมิให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อตั้งเป็นสำนักสงฆ์ขึ้นอีก ซึ่งสำนักสงฆ์ในหลายสำนักสงฆ์ได้ดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จนมีป่าเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะชาวพุทธมีความเชื่อว่าธรรมชาติสงฆ์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะไม่เข้าไปดำเนินการทำลายสิ่งใด ๆ ในสำนักสงฆ์ แม้จะไม่มีรั้วรอบขอบชิดก็ตาม การที่พระสงฆ์เข้าไปพำนักในสำนักสงฆ์ เพื่อปฏิบัติศาสนกิจและมีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยดูแลรักษา การบำรุง และการใช้ประโยชน์อย่างฉลาด ควบคุมไปด้วยกันนั้น ประชาชนบางกลุ่มอาจมองว่า เป็นการดีที่จะได้ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อันเป็นมรดกของชาติอีกทางหนึ่ง แต่ยังมีประชาชนอีกกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะผู้เสียผลประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ อาจมองว่าเป็นการไม่ดี เนื่องจากเป็นการบุกรุกพื้นที่ป่าและไม่ใช้กิจของสงฆ์ที่ควรกระทำ พร้อมทั้งต้องการให้รื้อย้ายออกจากพื้นที่ป่า

เนื่องจากกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำชุมชนในตำบลและหมู่บ้าน การกระทำใดๆ ในตำบล หมู่บ้าน กำนันผู้ใหญ่บ้าน ย่อมจะทราบและรับรู้ถึงการกระทำรวมถึงการดำเนินกิจกรรมของ สำนักสงฆ์ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ปกครอง ประกอบกับตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ กำนันผู้ใหญ่บ้าน

เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม พ.ร.บ. ป่าไม้ พ.ศ. 2484 และ พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและการกระทำความผิดตาม พ.ร.บ. ดังกล่าว ตลอดจนสั่งให้ออก งดเว้นการกระทำใดๆ และมีอำนาจให้ผู้กระทำความผิดแก้ไข รื้อถอน สิ่งที่เป็นอันตรายต่อป่า หรือทำให้ป่าเสื่อมสภาพหากไม่ปฏิบัติตามก็รื้อถอน ทำลายแก้ไขได้ภายในเขตท้องที่รับผิดชอบ

ด้วยเหตุนี้จึงมีความสนใจศึกษาถึงความคิดเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ต่อความจำเป็นและต่อสภาพการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักงาน ในจังหวัดขอนแก่น ทั้งนี้เพื่อนำสาระข้อมูลที่เป็นผลการศึกษาหาแนวทางสนับสนุนให้สำนักงาน สามารถแสดงบทบาทอย่างเต็มที่ตามศักยภาพในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้ มีความสมบูรณ์และยั่งยืน ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษา

- 2.1 ลักษณะพื้นฐานทางด้านสังคมและ เศรษฐกิจ ของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่มีสำนักงานอยู่ในพื้นที่ปกครอง
- 2.2 ความคิดเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักงาน
- 2.3 ความคิดเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักงาน
- 2.4 สภาพปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักงาน
- 2.5 เปรียบเทียบความคิดเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่มีสภาพพื้นฐานทางสังคมและ เศรษฐกิจบางประการแตกต่างกันต่อสภาพที่ควรจะเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักงาน

3. ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาเรื่องความคิดเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักงาน ในจังหวัดขอนแก่น ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

3.1 ขอบเขตของพื้นที่ในการศึกษา

การศึกษานี้ได้ศึกษาเฉพาะความคิดเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่มีสำนักงาน ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งอยู่ในการปกครองอยู่ในหมู่บ้านที่กำนันผู้ใหญ่บ้านนั้น จากการสำรวจสำนักงานที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้เมื่อปี พ.ศ. 2543 ของสำนักงานป่าไม้จังหวัดขอนแก่น มีจำนวนทั้งสิ้น

108 แห่ง อยู่ในพื้นที่ 13 อำเภอ 3 กิ่งอำเภอ และการศึกษาทรัพยากรป่าไม้ได้เน้นเฉพาะทรัพยากรที่เป็นป่าไม้ ที่มีอยู่ในสำนักสงฆ์

3.2 ขอบเขตของเนื้อหา

การศึกษาเรื่องนี้ได้ดำเนินการศึกษาตามขอบเขตของเนื้อหาจำแนกตามวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

3.2.1 สภาพทางสังคมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา การเป็นผู้นำ ระยะเวลาที่ได้รับการแต่งตั้ง ภูมิฐานะเดิมและจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

3.2.2 สภาพทางเศรษฐกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประกอบด้วย อาชีพหลัก อาชีพรอง ลักษณะการถือครองที่ดิน รายได้เป็นเงินสดภาคเกษตรกรรม รายได้ที่เป็นเงินสดนอกภาคเกษตรกรรม สภาพการเป็นหนี้ แหล่งสินเชื่อ วัตถุประสงค์ของการกู้เงิน สภาพการมีเงินออม

3.2.3 ความคิดเห็นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ประกอบด้วย

3.2.3.1 ความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ประกอบด้วยเหตุผลได้แก่ ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้มีปริมาณลดลงถึงจุดวิกฤติซึ่งต้องได้รับการแก้ไข การทำลายป่ามีผลทำให้ระบบนิเวศของป่าเสียสมดุล พื้นที่ป่าไม้ที่มีอยู่ในประเทศจะต้องเพิ่มขึ้นกว่านี้ ทำให้การประกอบอาชีพเกษตรกรรมไม่ได้ผล ทำให้ประชาชนต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้น ทำให้สภาพแวดล้อมขาดความสมดุลเกิดความแห้งแล้ง ทำให้สัตว์ป่าบางชนิดสูญพันธุ์ไป ทำให้เกิดปัญหาอุทกภัย ทำให้การพังทลายของหน้าดินเพิ่มขึ้น คนส่วนใหญ่มองปัญหาการขาดที่ดินทำกินสำคัญกว่าการมีพื้นที่ป่าลดลง

3.2.3.2 การใช้ประโยชน์ของราษฎรจากพื้นที่ของสำนักสงฆ์ ประกอบด้วย ประโยชน์ เพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวหรือพักผ่อนหย่อนใจ สบายอารมณ์รื่น เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรม ทำบุญเผาผี ผีสงฆ์ เพื่อการเก็บผลผลิตจากป่า เพื่อใช้เป็นอาหาร เช่น เห็ด ผัก หน่อไม้ แมลง เพื่อการเก็บหาสมุนไพรจากป่า มาใช้ประโยชน์ เพื่ออาศัยป่าเป็นแหล่งเก็บหาไม้ฟืนใช้ในครัวเรือน เพื่ออาศัยน้ำในพื้นที่ป่าเป็นแหล่งอุปโภคบริโภค เพื่อการใช้เป็นแหล่งปฏิบัติธรรมของชุมชน เป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติและศึกษารวมของเยาวชนในโรงเรียน

3.2.3.3 กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ประกอบด้วย 1) การเก็บกักทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การสำรวจชนิดของป่าและพันธุ์ไม้ในพื้นที่อนุรักษ์ที่สำนักสงฆ์ดูแล การศึกษาการสำรวจพืชสมุนไพรที่มีอยู่ในพื้นที่สำนักสงฆ์ดูแล การนำชนิดไม้หรือพืชสมุนไพรที่มีจำนวนน้อยมาใช้ประโยชน์ 2) การบูรณะซ่อมแซม ได้แก่ การนำชนิดไม้ที่มีจำนวนน้อยหรือไม่มีในพื้นที่อนุรักษ์ที่สำนักสงฆ์ดูแลมาปลูกเพิ่มเติม การนำพืชสมุนไพรที่มีจำนวนน้อยหรือไม่มีในพื้นที่อนุรักษ์ที่สำนักสงฆ์ดูแลมาปลูกเพิ่มเติม 3) การฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การปลูก

ป่าเพิ่มเติมในส่วนที่มีสภาพเสื่อมโทรมหรือถูกทำลายมาก่อน การบำรุงรักษาต้นไม้ที่ปลูกโดยการ ใสปุ๋ยพรวนโคนรอบต้นไม้ การบำรุงรักษาต้นไม้ที่มีอยู่เดิมโดยการ ใสปุ๋ยพรวนโคนรอบต้นไม้ การตัดแต่งกิ่งต้นไม้ที่ปลูก การตัดแต่งกิ่งต้นไม้ที่มีอยู่เดิม 4) การพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ ส่งสอนชาวบ้านให้หยุดยั้งการทำลายป่า การ สร้างจิตสำนึกโดยการอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่า การวางแผนโครงการในกิจกรรมการอนุรักษ์ป่า 5) การป้องกันดูแลทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การจัดทำแนวกันไฟของสำนักสงฆ์ในพื้นที่อนุรักษ์ การตรวจป่าเพื่อป้องกันการลักลอบ ตัดไม้ทำลายป่า ของสำนักสงฆ์ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ การบวชต้นไม้ของสำนักสงฆ์ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 6) การสงวนรักษาทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ห้ามประชาชนเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าโดยเด็ดขาด การใช้ไม้ตามขนาดลักษณะและจำนวนที่กำหนดให้ใช้ประโยชน์ได้ 7) การกำหนดเขตพื้นที่ป่าไม้ได้แก่ กำหนดเขตสำนักสงฆ์เป็นเขตอภัยทานเพิ่มเติม จัดทำแนวเขตอนุรักษ์ เช่น ปักหลักเขตที่แน่นอน การแบ่งเขตการใช้ประโยชน์อย่างชัดเจน

3.2.3.4 การมีส่วนร่วมของราษฎรในการดำเนินกิจการของสำนักสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ประกอบด้วย การร่วมตรวจตราแนวเขตสำนักสงฆ์ที่สำนักสงฆ์ดูแลรักษา การร่วมฟื้นฟูสภาพป่าที่ถูกทำลายโดยการร่วมกันปลูกป่า การร่วมตรวจตราแนวกันไฟและแนวเขตป่าอนุรักษ์ ที่มีหลักเขตที่แน่นอน การร่วมเพาะชำกล้าไม้ดูแลรักษากล้าไม้ การร่วมตรวจป่าเพื่อป้องกันการลักลอบการตัดต้นไม้ การร่วมบวชต้นไม้ การร่วมทอดผ้าป่าต้นไม้ และพันธุไม้ การร่วมศึกษาปัญหาตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหาในการอนุรักษ์ การร่วมวางแผนโครงการในกิจกรรมการอนุรักษ์ การร่วมปฏิบัติการดำเนินการตามโครงการ การร่วมติดตามผลการปฏิบัติงาน

3.2.3.5 การปฏิบัติตามของราษฎรในกฎระเบียบข้อบังคับของสำนักสงฆ์ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ประกอบด้วย กฎระเบียบว่าด้วยการห้ามตัดต้นไม้ในบริเวณป่าวัดวันแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสเสียก่อน การบุกรุกพื้นที่ป่า การล่าสัตว์ทุกชนิดในเขตป่าที่สำนักสงฆ์ดูแล การเผาป่า การเก็บเศษกิ่งไม้แห้งไปทำฟืน การนำไม้ขนอนไปพรไปใช้ประโยชน์ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสเสียก่อน การตัดไม้หักยอดค้ำเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสเสียก่อน และการห้ามราษฎรเข้าไปเก็บเห็ดและหน่อไม้

3.2.3.6 ปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักสงฆ์ ประกอบด้วยปัญหาขาดการสนับสนุนด้านการแนะนำ วัสดุ อุปกรณ์ เงินทุนจากหน่วยงานของรัฐ เอกชน ราษฎรบางคนไม่ให้ความร่วมมือกับสำนักสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ขาดความสามัคคีพร้อมเพียงของราษฎรในชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่ามากเกินไป ราษฎรบางคนไม่เห็นคุณค่าและความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สำนักสงฆ์ขาดความรู้และประสบการณ์ในการอนุรักษ์

ทรัพยากรป่าไม้ หน่วยงานราชการไม่ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของสำนักสงฆ์ เกิดความขัดแย้งกันของกลุ่มราษฎร ราษฎรบางคนไม่ให้ความสำคัญกับกฎระเบียบ ข้อบังคับของสำนักสงฆ์ ราษฎรบางคนไม่มีความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของป่า

4. สมมติฐานการศึกษา

สมมติฐานข้อที่ 1 กำหนด ผู้ใหญ่บ้านที่มีพื้นที่ถือครองที่ดินที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ควรจะเป็นของสำนักสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 2 กำหนด ผู้ใหญ่บ้านที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ควรจะเป็นของสำนักสงฆ์ ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 3 กำหนด ผู้ใหญ่บ้านที่มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ควรจะเป็นของสำนักสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 4 กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ควรจะเป็นของสำนักสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกจากการรับรู้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การใช้ประโยชน์ การให้ความร่วมมือในการปฏิบัติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของสำนักสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หมายถึง ผู้นำของชุมชนระดับตำบลและของหมู่บ้าน ที่มาจากการเลือกตั้งของราษฎรในหมู่บ้านหรือชุมชน ที่สำนักสงฆ์ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ที่มีเขตการปกครองอยู่ในหมู่บ้านที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านนั้นปกครองอยู่ซึ่งอยู่ในพื้นที่ 13 อำเภอ 3 กิ่งอำเภอของจังหวัดขอนแก่น

การอนุรักษ์ หมายถึง การดูแลรักษา การบำรุง และการรู้จักใช้ทรัพยากรให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด โดยให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุดของทรัพยากรป่าไม้ที่อยู่ในพื้นที่ของสำนักสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น

ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง ต้นไม้ สัตว์ป่า และสิ่งมีชีวิตที่ขึ้นอยู่หรืออาศัยอยู่ในป่า ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตของสำนักสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น

สำนักสงฆ์ หมายถึง อาคารสถานที่ซึ่งเป็นสถานที่อยู่อาศัยและปฏิบัติกิจของพระสงฆ์ ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และการดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่ที่สำนักสงฆ์นั้นตั้งอยู่ดำเนินการโดยพระสงฆ์ ที่อยู่ในสำนักสงฆ์

การมีส่วนร่วมของราษฎร หมายถึง กิจกรรมใด ๆ ก็ตามที่ราษฎรในพื้นที่เข้าร่วมในการดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักสงฆ์ โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่ม การวางแผนการดำเนินการ และกระบวนการควบคุมประเมินผลขั้นตอนใด ขั้นตอนหนึ่งหรือทั้งหมด

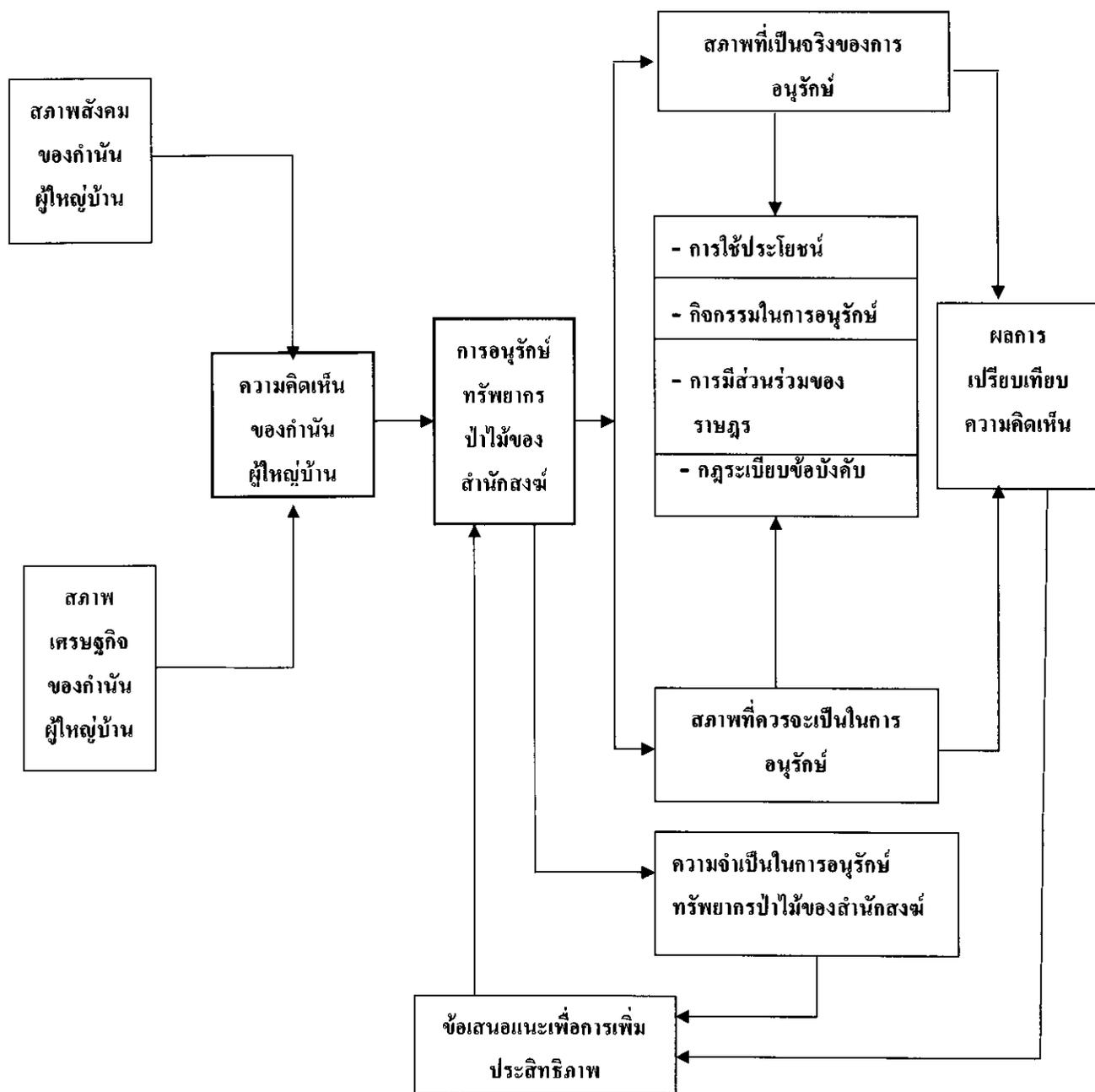
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้รับรู้และเข้าใจถึงความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งการใช้ประโยชน์ กิจกรรมการอนุรักษ์และสภาพปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักสงฆ์

6.2 ทำให้ได้สาระข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ประกอบการพิจารณาในการวางแผนดำเนินการและพัฒนาสำนักสงฆ์ให้สามารถแสดงบทบาทในการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างได้ผลตามศักยภาพ

7. กรอบแนวความคิดในการศึกษา

ความคิดเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักสงฆ์มีความเกี่ยวข้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของกำนันผู้ใหญ่บ้านเอง และเป็นความคิดเห็นต่อความจำเป็นของสำนักสงฆ์ในการอนุรักษ์ และศึกษาและเปรียบเทียบสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรจะเป็นด้านการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ของสำนักสงฆ์ของราษฎร หมายรวมถึงกิจกรรม และการมีส่วนร่วมของราษฎร และการรักษากฎระเบียบข้อบังคับในการอนุรักษ์ ผลการเปรียบเทียบทำให้ได้ข้อเสนอแนะว่าส่วนใดของการใช้ประโยชน์ กิจกรรมการอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมของราษฎร และกฎระเบียบข้อบังคับที่จำเป็นต้องมีการปฏิบัติเพิ่มขึ้นและส่วนใดที่จะต้องลดการปฏิบัติ รวมทั้งเห็นความจำเป็นของสำนักสงฆ์ในการอนุรักษ์ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา